

זאת בריתי אשר תשמרו בני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר [י"ז י']

היה כריתת ברית מצד הקב"ה וממילא לא יכלו אברהם לקיים המצוה.

[מרון הגרי"ז זצ"ל]

אמנם שאלתי להג"ר מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל, דאם כן הרי גם שבת לא יכלו האבות לשמור דהא כתיב (שמות ל"א, ט"ז י"ז) "ושמרו בני ישראל וגו' לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. בני ובין בני ישראל אות היא לעולם וגו' ולדברי מרון הגרי"ז זצ"ל הרי גם היא אות ברית בין הקב"ה לישראל ואיך אפשר לקיימה קודם שנצטוו עליה. [ועיין ביומא שם שקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין והיינו ממצוות שבת ויו"ט]. והשיב הגר"מ זצ"ל דעיקר החפצא של מילה הוא הברית ולכן כל שלא נצטוו אי אפשר לקיים ברית של צד אחד לבדו, אבל שבת הגם דהיא אות וברית מכל מקום עיקר החפצא שלה הוא שביתה ומנוחה, ולכן שייך לקיימה גם עד שלא ניתנה.

יש לציין כיון שקיים אברהם אבינו את כל המצוה קודם שניתנה, כדאיתא בגמ' יומא (כ"ח ע"ב) "אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי", א"כ למה לא מל עצמו כבר קודם שציווהו הקב"ה עליה.

יש לומר דכיון שהמצוה היא הסרת הערלה, א"כ כל זמן שעדיין לא נצטוו אברהם אבינו על המילה לא חל דין "ערלה" ולא היה שייך לקיים מצות מילה, ורק לאחר שנצטוו למול חל שם ערלה והיה שייך בו ענין המילה.

עוד י"ל וחלוקה מצות מילה משאר כל המצוות בזה שיש בה כריתת ברית עם הקב"ה, דכריתת ברית שייכת רק בין שני צדדים ולא שייך כריתת ברית רק מצד אחד, ולכן כל זמן שלא נצטוו ע"י הקב"ה להכנס עמו בברית ולמול עצמו עדיין לא

• ציונים והערות •

לו. מפי הג"ר מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל. א"ה. העירו בזה מדברי רש"י בפ' בראשית (ה' ל"ב ד"ה את שם), שכתב "אלא בתחילה אתה דורש את שם ליישב דכיון דשם חי עד זמנו של אברהם ואף אחריו, כדאיתא בב"ר בר"פ תולדות והביאו רש"י שם, א"כ שפיר נחשב לו זאת למעלה. ועי' בתוס' יבמות (ע"א ע"ב ד"ה לא) שכתבו "ומכל מקום אברהם פרע מילתן אע"ג דלא נצטווה כדאמר בב"ר דאפילו עירוב תבשילין קיים". הרי דגבי פריעה עכ"פ היה שייך ענין זה של קיום אע"ג שלא נצטווה. לו. וידוע עוד לומר דכיון שאת כל המצוות יכול לקיים תמיד, על כן עשאם גם בלא שנצטוו עליהן, אך מצות מילה שאפשר לקיימה רק פעם אחת, המתין אברהם עד שיצטווה על כך, כדי שיקיימה בתורת "מצווה ועושה" ולא בתורת "שאינו מצווה ועושה".

ילקוט

המאירי

ר"ש ורע"ב מס' תרומות פ"א משנה ט' ובחפ"א י"י שם, ומ"ש הר"ן ו"ל מס' פסחים פ"ג על המשנה כיצד מפרשין חלה ביו"ט וכו'.

דף ס"ז ע"א. גמ' מי קתני וקבלו והודו לו קתני וכו', עיי' טו"ו או"ח ס"ג ק"ג סק"ד דלפעמים לי' מודים הוא לי' שבח וקילוס, וכי"כ בשטמ"ק מס' כתובות דף י"ג ע"ב ד"ה השבתני על המעוברת וכו', ולשון קבלו משמע שקבלוהו לאמת גמור, וכדמשמע במס' שבת דף כ"א ע"ב משמ"י דר"י ולא קבלוהו, וברש"י ז"ל שלא חשבו לסמוך עליו וכו'.

שם. רש"י ד"ה ב"י עשרה, לפרסם את הדבר. כדאמר' במס' סנהדרין דף ע"ד ע"ב אין פרהסיא פחותה מעשרה בנ"א, ויש להעיר מדברי רש"י ז"ל מס' שבועות דף כ"ה ע"ב ד"ה והוא וכו' דכיון דידעי ב"י תלתא בני אדם הוי מפורסם, ובדברינו שם בס"ד בזה.

שם. ד"ה כולן זכרים וכו' הוו להו זכרים הראויים לירש מיעוטא וכו', עיי' תשו' מהר"ם שיק או"ח ס"י רע"ב שהקשה דלמה נולד בין השמשות אין מליץ אותו בשבת ויו"ט, הא לפי"מ דאמר' הכא דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא, ה"נ הא דאמר' במס' שבת דף קל"ו ע"ב דבנפל מחתך בכשר בעלמא הוא ואין כאן איסור, א"כ בבדיה"מ הא איכא פלגא דזמן היום ומיעוט נפלים, נמצא שעפ"י רוב ליכא חילול שבת, ויהא מותר למול בשבת, וראיתי בס' באר יהודה (להגאון מוה"ר חיים ליב דייטש ו"ל ראב"ד"ק מאקעווע) שתי' עפ"ימ"ש הריב"ש סי' שע"ב במש"כ בדברי התוס' בסוגיא דפתח פתוח דלא נימא דמהני ס"ס ספק אונס עיי"ש, והיינו דמחצה זכרים ומחצה נקיבות ישנו בעולם ישות ממש דשייך לומר סמוך מיעוטא דמפילות והוי רוב, משא"כ בשאר ספקות דפעמים כך ופעמים כך במקרה לא שייך לומר רובא, ומשו"ה צריכין להיות שקולין, ובין השמשות כמו כן הוי כשאר ספקות וכו' יש בעולם פלגא שבתות ופלגא חול, דוק היטב.

ע"ב. תד"ה אין חוששין וכו' דברובא דיתא קמן כו"ע מדוד דלא היישין למיעוטא וכו', וכי"כ במדרכי סוף מס' הולך ובר"ן פ' כל הצלמים, וע"ע בזה בסוף ס' ברוך טעם תשובה ב'.

דף ס"ח ע"א. גמ' אימא לוכיל קמ"ל וכו', עיי' מנחת חנוך מצוה רפ"א שנסתפק אי יבם קטן הבא על יבמתו אם מאכילתה תרומה, והניח בצ"ע.

שם. תד"ה גזין כספו וכו' (בעמוד הקודם) דהא לעיל דרש"י מהתם וכו' שמאכילה בתרומה וכו', ויש להקשות מהא דלעיל דף ס"ו ע"א ד"ה שנאמר וכו' כ' התוס' דהא דרש"י לי' מנפש יתירה ממילא מושה"ה הוי דרשה גמורה דמרבין לי' מיתור דנפש, משא"כ הכא בבת ישראל לכהן דילפינן לה ממשעות הפסוק גרידא שפיר מצינן למימר דאסמכתא הוא, וצ"ע.

שם. תד"ה רישא וכו' והיינו לענין תרומתו וכו', עיי' שעה"מ פ"ג מהל' אישות הלי' י"ד, וכן בשב שמעתתא שער ג' פ"ט ופי"ג וכן בתשו' חת"ס יור"ד סי' ב' מש"כ בזה.

ע"ב. גמ' כמאן כו"ע דרש"י ווי"ן וכו', עיי' מס' סוטה דף כ"ט ע"א וברש"י ז"ל שם ד"ה וכהונה וכו' דר"י לא דריש ווי"ן, ועיי' מש"כ ברבינו בחיי עה"ת פ' שמות עה"פ ויאמר עוד הא' (ג' ט"ו) וגו' דדרך הכתובים להוסיף וא"ו כמו א' אברהם א' יצחק וא' יעקב וגו' וכן נופך ספיר והילום, ומש"כ בזה בתשו' פנים מאירות ח"א סי' ל"ט.

שם. גילוי מילתא בעלמא הוא וכו', והקשה הגאון מוה"ר דייטש ז"ל לפי"מ בחוספי הרא"ש לקמן דף ע"ג ע"א ד"ה אסור דליכא עיי"ש.

פרק שמיני

למפרך מה למעשר שכן אוכלן בטומאת עצמן לוקה דהא גופא נילף בק"ו, וכתבו בתוס' הרא"ש שם דשייך שפיר למפרך הכי ול"ש לומר דהיא גופא נילף מק"ו, דאפי' אי ילפינן מיני' לא ילפי' אלא איסור, דאין מוהירין מה"ד ואיכא למפרך מה למעשר שכן לוקה עיי"ש, א"כ לרבא דס"ל הכא דאפי' בגילוי מילתא אין מוהירין, א"כ לא נוכל ללמוד אפי' איסור בעלמא לכהונה מק"ו כיון דאיכא למפרך מה למלמד שלוקה, ולעיל סוף פ' ד' אחין משמע דרבא גופי' ס"ל האי דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונה, ומנ"ל הא כיון דליכא ק"ו, ועיי' תשו' עטרת חכמים או"ח סי' ג' וכן בליקטי תשו' חת"ס (לונדון תשכ"ו) סי' כ"ב מש"כ בזה.

דף ס"ט ע"א. תד"ה לא פוסלין וכו' ואפי' לר"א דאמר פנוי הבא על הפנוי וכו', עיי' תשו' נוב"י תנינא אהע"ז סי' ס"ד ותשו' רעק"א סי' קפ"ב מש"כ בסתירת דברי התוס' כאן למש"כ במס' גיטין דף ע"ג ע"ב ד"ה נתן וכו' דלא אשעה זונה (דתיכונא כי בימי בחרותי בהיותי בדעעש בחג הפסח תרח"ץ הצעתי לפני הגאבדש"ם בעל זכרון יעקב ז"ל הי"ד ישוב נכון בדרך פלפול וקל"ס, וחבל על דאבדין).

ע"ב. גמ' ליוחסין חששו וכו', וראיתי להסביר הענין דליוחסין חששו שמא עברה בביאה ראשונה, ולא לתרומה, משום דל"ה אלא רוב דאין מתעברות, כמש"כ הר"ן בפ"ק דמס' קידושין, וידוע דעת הרמב"ן ז"ל במלחמות פ"ק דמס' כתובות דליוחסין בעינן תרי רובא, לכן לא סגי ברוב זה דאין אשה מתעברת מבר"ר משא"כ בתרומה, ועיי' תשו' נוב"י קמא אהע"ז סי' ז' שכ' דהא דליוחסין בעינן ב' רובי הוא רק ליוחסין דכהונה משא"כ בשאר יוחסין עיי"ש.

שם. ולתרומה לא חששו וכו', עיי' תשו' בנין ציון החדשות ס"ט ס"ט.

שם. רש"י ד"ה תהא מקולקלת למפרע, לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש וכו', ויש להקשות דא"כ בת כהן שולמת משראלי חייבת בחומש אפי' אם מת בעלה, ומשנה מפורשת הוא במס' תרומות פ"ז משנה ב' דאינה משלמת חומש אפי' בחיי בעלה, ואולי דשיגרא דלשנא הוא ברש"י ז"ל, וצ"ע.

דף ע' ע"א. גמ' ורע פסול מנין וכו', עיי' תוס' מס' קידושין דף ד' ע"א ד"ה ורע פסול דורע ורעה פסול קאמר, דכיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה ואסורה בתרומה, אלא ע"כ דורע ורעה קאמר, ועיי' בתשו' בר לואי (להגאון ר' משלם הלוי ז"ל אבד"ק טטאניסלאו) ח"ב סי' א' שהביא רא"י מכאן דבנתעברה באמבטי שנחלקו בה הפוסקים ז"ל באהע"ז סי' א' אי הוי כבנו, עיי' בית שמואל ח"מ שם, דלא הוי כבנו, אלא"כ שפיר משכח"ל גם בורע גרידא כשנתעברה באמבטי דלא מיפסלא בהכי כיון שלא בא עלי', והבן שהוא ממור מאכילה משום דהוי בן כהן וקרינן ב"י לילי מאכיל עיי"ש, דבריו נראין דחוקים, ד"ל דתנא מילתא דלא שכיחא לא נקיט, וצ"ע.

שם. עיין עלה וכו', עיי' לקמן דף ע"ד ע"ב חללה לאו ורעו דאהרן הוא, ולעיל דף כ"ב ע"ב מ"ט דאמר קרא וכן אין לו, עיין עליו, ובמק"א הארכתא קצת במש"כ המפ"ז ז"ל דורע משמע כשר, כו' משמע אפי' פסול, עיי' רש"י ז"ל עה"ת ריש פ' אמור, בני אהרן יכול חללים וכו', וראיתי בס' כמו השחר (להגאון מוה"ר נטע לאדורי ז"ל ראב"ד"ק אושפצין) שהקשה במש"כ במל"מ פ"ט מהל' ביאת מקדש הלי' י"ב שהביא הא דת"כ אתה ובניך יצאו חללים וכו' משמע דבן נמי כשר משמע ולא פסול, ותייך דשאני התם דכתיב אתה ובניך, בניך דומיא דאתה, מה אתה כשר וכו' דאל"כ איך ממעט שם גם בעלי מומין, הא רש"י ז"ל פ"י שם בני אהרן אף בעלי מומין במשמע, אלא דאי דאמר' בניך דומיא דאתה, אבל היכא דכתיב בן לחדא, אפי' פסול במשמע, עיי"ש וכן בדברינו בס"ד לקמן דף ע"ד ע"ב.

שם. האי חושב ושכיר מאי עביד לי' וכו', עיי' מנ"ח מצוה פ"ב שהקשה לפי"מ שכ' התוס' מס' חגיגה דף ד' ע"ב ד"ה דמרבה וכו' מאי פריך לרע"ק האי ושכיר מאי עביד לי', דלמא בעי לי' לערל שמתו אחיו מחמת מילה דאי מאיש איש הו"א רק מערל מרצון עיי"ש.

שם. דאמר גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וכו', עיי' לח"מ פ"ט מהל' אפי' מהל' ז' שהקשה על הרמב"ם ז"ל שכ' מאכיל כוית מן הפסח וכו' ואין מאכילין ממנו לנכרי אפי' גר תושב ושכיר, שנא' תושב ושכיר לא יאכל בו, כר"א, ובפ"ג מהל' איסורי ביאה הלי' ד' פסק גר שמל ולא טבל אינו גר, ובפ"א מהל' מילה פסק דקטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם בריית, וא"כ הא לא מצי סבר כר"א דר"א לא אייתר לי' תושב ושכיר להכי, והניח בצ"ע, ועיי' מש"כ בזה בתשו' בריית אברהם ח"א סי' מ"ג.

שם. והאי לאו בר מהילא וכו', והנינו להוכיח מה שראיתי משמ"י דמרן הגאון בעל חת"ס ז"ל לפרש מקרא קדוש, פ' לך ויכל לדבר אתו ויעל א' מעל אברהם (י"ז כ"ב) דלא מצינו לשון זה בשום מקום, וכתב עפ"י"מ דאמר' כאן בגמ' דמילה שלא בזמנה לא מעכבא, כי לשון ערל ל"ש אלא אם הגיע זמנו למול ולא נימול, משא"כ בשלא הגיע זמנו, דלא אקרי ערל כיון דלאו בר מהילא הוא, וא"כ עד שלא נצטוה אברהם אבינו על המילה לא ציבכה הערלה שחשורה עליו שכינה, כיון דלא אקרי ערל, אבל תיכף שצוה לו ה' על המילה ועדיין לא נימול, נסתלקה תיכף שכינה מעליו עד שיקיים המצוה, ורפח"ח.

שם. תד"ה הערל וכו' ואע"ג דאינו חייב לקרוע ולמול וכו', וכתב בחמדה שלמה בחיי לקמן דף ע"ב הטעם משום שאפשר שיבא לידי חולי, והוי כאחותו חמה, והוא מדברי הרשב"א בחי' כאן דאין הכל בקיאין בקריעת הטמטום, ועיי' ס' פרי יצחק (להגאון מהר"י בלאור ז"ל) סי' ל"ב שהקשה על הגאון רעק"א ז"ל יור"ד סי' רס"ג שהביא הא דטמטום אינו חייב לקרוע בשם מהריק"ש ולא הביא דברי תוס' אלו, וכן במס' פסחים דף כ"ח ע"ב ד"ה ערל וכו' עיי"ש.

שם. תד"ה איש איש וכו' בסה"ד, אע"ג דמילת זכריו ועבדיו מעכבתו בפסח, ד"ל דשאני זכריו שבידו למולן וחיובא רמיא עלי', משא"כ ערלות דגופי' דל"מ למימהל משום דמתו אחיו הו"א דלא מעכבא, ודקאמר בגמ' לקמן מי איכא מידי דערלות דגופי' לא מעכבא ב"י דאחרים מעכבא, היינו כלפי מה דבעי למימר דימא גו"ש לערלות דאחריןא הוא דאחי וכו' דכל ערל לא יאכל בו למשרי ערלות דגופי' משו"ה קאמר דמסתבר לאוקמי איפכא (ק"י כ"י לש"ב הגאון המנוח מוה"ר פנחס יודא כ"ץ ז"ל אבד"ק ק. דאריין, בשם ס' למודי ה' למוד קצ"ו).

ע"ב. גמ' ואין בידו לחקן וכו', אבל מילה בידו לחקן, עיי' מס' פסחים דף ס"ב ע"א ובח"י הרשב"א כאן.

דף ע"א ע"א. גמ' ואימא לרבות את האונן וכו', עיי' תוס' לקמן דף ע"ב ע"ב ד"ה התם וכו' ובדברינו שם בס"ד.